

МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

*ЛЕВКІНА Р.В., Д.Е.Н., ДОЦЕНТ, ЛЕВКІН А.В., К.Т.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність обраної теми полягає в тому, що глибокі зміни в світовій економіці, що відбулися за останні два десятиріччя, спонукали наукову громадськість активізувати процес переосмислення багатьох питань економічної науки. Серед них виділяються проблеми міжнародного трансферу технологій [1].

Частка експорту високих і середніх технологій в загальному обсязі експорту технологій промислово розвинутих країн складає наразі більше 55 % (в Японії - 80,8 %, США - 66,2 %, Німеччині - 64,2%, у Великобританії - 61,9 %, у Франції - 58,9 %), а в Україні він досягає лише 16 %. В кінці ХХ століття почали активний розвиток нові форми міжнародного трансферу технологій, що вимагало дослідження якісно нових об'єктів пізнання [4]. Постає питання про необхідність впорядкування наукових знань та виокремлення відмінних рис і загальних тенденцій розвитку міжнародного трансферу технологій та інноваційних процесів в окремих країнах. Зростання макроекономічних показників країни, таких як ВВП, ВНП, сальдо зовнішньоекономічної діяльності, активне використання національної валюти у зовнішньоекономічних операціях безпосередньо пов'язані з питаннями інноваційного розвитку економіки України за рахунок активної її участі у міжнародному трансфері технологій. Сучасні технології виявляються основою якісної модернізації української економіки в цілому, та збільшення обсягів та диверсифікації виробництва товарів і послуг в агропромисловому комплексі зокрема. При цьому не відхиляється питання про відповідність вимогам матеріало-, праце- та енергоємності, а також відповідність екологічним нормам.

Звідси – **актуальність** комплексного дослідження інституційних основ міжнародного трансферу технологій у АПВ, що є принципово важливим з наукової та практичної точок зору. В українській і

зарубіжній економічній літературі існує значне число публікацій, присвячених різним аспектам міжнародного трансферу технологій. Важливе значення мають фундаментальні наукові положення економічних концепцій, сформульованих П. Самуельсоном, Р. Солоу, Дж. Хіксом, Й. Шумпетером, Ф. Хайском і ін., що сформували основи дослідження проблем економічного розвитку через розвиток інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе місце в розробці даної проблематики займають наукові концепції таких зарубіжних дослідників як Ф. Лінн, Ф. Махлуп, Е. Менсфілд, М. Полань, А.І. Анчишкін, Л.М. Гатовській, Ю.А. Зиков, С.Р. Мікульський, Ю.Б. Татарінов, Ю.В. Яковец і ін., що займалися винятково питаннями науково-технічного прогресу та його впливу на розвиток економіки країни [2]. Для теоретичного осмислення та поглиблення дослідження питань міжнародного трансферу технологій значний інтерес мають роботи Дж. Досі, Б. Лундвалла, Р. Нельсона, К. Фрімена, а також роботи А.А. Динкіна, Н.І. Іванової, Л.М. Григорьєва, О.Г. Голіченка та ін., які акцентують увагу на концепції формування національних інноваційних систем [3].

Метою статті є аналіз процесу міжнародного трансферу технологій як важливого чинника розвитку агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед господарюючими суб'єктами агропромислової сфери стоїть задача впровадження якісно нових технологій, таких як управлінські і маркетингові, метою застосування яких є не лише виробництво продукції широкого асортименту, що є конкурентоспроможним, але й створення іміджу українських товаровиробників за кордоном та позиціонування як добросовісних партнерів.

Названі аспекти обумовлюють необхідність впорядкування і систематизації наукових знань про інноваційні аспекти розвитку агропромислового виробництва та участі українських підприємств у міжнародному трансфері технологій виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Інтерес до даних питань пов'язаний з тим, що останніми роками в економічній науці відбувається активне освоєння та застосування принципів і дослідницького інструментарію інституційного аналізу. Розуміння багатьох соціально-економічних процесів вийшло за рамки неокласичної моделі, відповідно до якої основними параметрами є

попит, пропозиція, ціна. Економіка розглядається наразі як організований відповідними інститутами та нормами простір, в якому здійснюються та розвиваються певні економічні відносини. Інституційна структура визначає цільові функції, умови формування та узгодження, а також динаміку взаємодії всіх учасників соціально-економічних процесів. Відповідно й результативність технологічного обміну в агропромисловому виробництві залежить від інституційних умов, які можуть, як сприяти, так і перешкоджати сприйнятливості українських господарюючих суб'єктів до нових технологій, та їх активній і рівноправній участі в даному процесі.

На сучасному етапі розвитку світового господарства технологія стає визначальним чинником соціально-економічного розвитку, оскільки створення унікальних та застосування прогресивних технологій сприяє зниженню собівартості, розробці та впровадженню нових процесів, орієнтованих на використання менш дефіцитної сировини, вторинних паливно-сировинних ресурсів, на скорочення стадій переробки сировини, підвищення економічної ефективності виробництва. Технології сприятимуть швидкій модернізації та вдосконаленню інноваційних товарів і послуг.

За нашими дослідженнями основними причинами низької ефективності трансферу технологій в Україні є такі:

- недостатня інформація серед вчених-дослідників про кон'юнктуру ринку та можливості практичного використання результатів наукових досліджень у виробництві товарів та його пропозиції;
- відсутність та недостовірність інформації про напрями розвитку сучасної науки, її структуру та фундаментальні досягнення серед посередницьких структур та менеджерів компаній, що займаються процесом збору інноваційних розробок та вирішенням питань, пов'язаних з можливістю застосування її для практичного використання у виробництві;
- недостатність, а на деяких підприємствах відсутність державної допомоги щодо правил формування та функціонування фінансових механізмів трансферу технологій, особливо у сфері АПВ.

Розглядаючи питання про трансфер технологій вітчизняними агропромисловими підприємствами, звичайно враховують їх сприйнятливість до інновацій та впровадження у виробничий процес інноваційних товарів та виробничих процесів. Досліджуючи статистичну інформацію дійшли висновку про вкрай низький рівень

використання інноваційних розробок підприємствами України, насамперед підприємствами сфери агропромислового виробництва [6]. Так згідно даних Державного комітету статистики України, інноваційну продукцію впроваджувало 731 підприємство загальною кількістю 3238 видів продукції, з яких 897 представляють нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо. Інноваційні процеси, більшість з яких передавали українським підприємствам за трансферними угодами були впроваджені у виробництво на 677 підприємствах. Лівову частку таких технологій представляють вдосконалені методи обробки та виробництва продукції за рахунок маловідходних та ресурсозберігаючих технологій. Сучасні маркетингові технології, канали товаропросування, логістичні схеми впроваджували лише близько 10% або 83 підприємства. До 15% підприємств запроваджували інновації у вигляді технологій обліку, систем матеріального обслуговування та обліку систем закупівельної діяльності. До 20% підприємств (точніше 185) у 2012 р. використовували нові технології ведення бізнесу, організації управлінської діяльності та проведення зовнішньоекономічних операцій. Процес трансферу або передачі технологій, в тому числі у формі перехресного ліцензування, пов'язаний з можливістю вдосконалення та модернізації технологічного процесу, що дійсно й відбувається на практиці. Так у 2012 р. більша половина інноваційно-активних підприємств України здійснювали модернізацію виробничої бази.

Хвилеподібний розвиток інноваційної діяльності, в тому числі щодо придбання зарубіжних технологій та запровадження їх у виробництво, відбувається в Україні аналогічно іншим країнам світу. Нерівномірність розвитку економіки, нестабільність політичної ситуації вплинули на такі процеси. Так з 2000 р. відбувалася тенденція щодо незначного короткотривалого спаду у застосуванні інновацій, який закінчився у 2002 р. Після нетривалого підйому з 2005 р. знову розпочинається скорочення кількості як підприємств, що запроваджували інновації, так і тих, що безпосередньо їх створював. Середня кількість інноваційно-активних підприємств складала приблизно 21% від загальної кількості промислових (у 2009-2012 рр. налічувалося 2181 підприємство, що займалися інноваційною діяльністю). Протягом цих років 77,1% з них придбали машини, обладнання та програмне забезпечення, 22,6% придбали внутрішні

науково-дослідні розробки та лише 19,1% - іноземні науково-дослідні розробки та знання [7, 8].

Висновки. Таким чином, із загальної кількості підприємств, зареєстрованих в Україні, лише 13% є інноваційними, в тому чи іншому вигляді, що є досить низьким показником для рівня країн, що розвиваються та формують стратегію розвитку індустріального та постіндустріального суспільства. З названих підприємств майже 70% впроваджують продуктові та процесові інновації. Підприємства переробної промисловості, машинобудівні, харчові, нафтохімічні найбільш активно впроваджували маркетингові та організаційно-управлінські технології.

На сучасному етапі розвитку світового господарства та поступової інтеграції України до нього технології стають важливим фактором соціально-економічного розвитку саме через додаткові можливості зниження матеріало- та працесомності виробництва продукції, створення та провадження інновацій у процесі та продукти на основі використання менш дефіцитної сировини, вторинних енергетичних ресурсів, скорочення етапів переробки сировини, створення безвідходних технологій, біотехнологій, нових високопродуктивних сортів та гібридів сільськогосподарських рослин та порід тварин, застосування біодобавок та ветеринарних препаратів та ін.

Скорочення лабораторної стадії створення технології сприяє технічному оновленню основних фондів підприємств АПВ, прискоренню обігу капіталу та динаміки відтворення в цілому. А зростання інтелектуального рівня населення та підвищення ролі людського потенціалу в розвитку економіки країни сприятиме розвитку та підвищенню значення освіти і науки для населення.

Література.

1. Анчишкин А.И. Наука — техника — экономика / А.И. Анчишкин . — М.: Экономика, 1986. — 112 с.
2. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015 рр.: Національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. — К.: НВЦ НБУВ, 2010. — 232 с.
3. Зыков Ю.А. Актуальные проблемы экономики НТП / Ю.А. Зыков / Отв. ред. В.П. Логинов, В.К. Даугела. — М.: Наука, 1986. — 191 с.
4. Иванова Н.И. Национальные инновационные системы / Н.И. Иванова. — М.: Наука, 2002. — 245 с.

5. Сприяння сталому економічному зростанню в Україні / За ред. Штефана фон Крамона-Таубаделя та І. Кімової. — К.: Альфа-Принт, 2001.- 347 с.

6. Статистичний збірник «Наука та інноваційна діяльність в Україні» / Державний комітет статистики України: [Відп. за випуск І.В. Карачова]. — К.: ДП „Інформаційно-видавничий центр Держстату України”. — 2012. — 305 с.

7. Левкіна Р.В. Інституційні основи та проблеми участі України у системі міжнародного трансферу технологій / Сучасні парадигми розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва: Кол. монографія [За ред. Ю.О. Нестерчук] / Р.В. Левкіна, А.В. Левкін. — Умань: «Візаві», 2013. — С. 50-54.

8. Левкіна Р.В. Якісні знання як фактор конкурентоспроможності аграрних підприємств / Стан та перспективи розвитку економіки України в умовах глобалізації: теорія та практика: Кол. монографія / Під ред д.е.н. О.О. Непочатенко] / Р.В. Левкіна, А.В. Левкін, В.І. Жила. — Умань: ВПЦ «Візаві», 2013. Ч.1. — С. 159-170.

Левкіна Р.В., Левкін А.В. Міжнародний трансфер технологій як чинник розвитку агропромислового виробництва

На основі аналізу інституційних основ міжнародного трансферу технологій авторами розроблено висновок про те, що останні представляють собою систему взаємопов'язаних методологічних, теоретичних і методичних положень по формуванню умов активної участі підприємств України в інноваційній діяльності та світовому ринку технологій. На сучасному етапі розвитку світового господарства та поступової інтеграції України до нього технології стають важливим фактором соціально-економічного розвитку економіки країни. Адже технології сприяють скороченню етапів переробки сільськогосподарської сировини, створення безвідходних технологій, біотехнологій, нових високоефективних сортів та гібридів сільськогосподарських рослин та порід тварин, застосування біодобавок та ветеринарних препаратів та ін.

Ключові слова: *трансфер, технологія, інституціональні засади, аграрні підприємства, світовий ринок.*

Левкіна Р.В., Левкін А.В. Международный трансфер технологий как фактор развития агропромышленного производства

На основе анализа институциональных основ международного трансфера технологий авторами сформулирован вывод о том, что последние представляют собой систему взаимосвязанных методологических, теоретических и методических положений по формированию условий активного участия предприятий Украины в инновационной деятельности и мировом рынке технологий. На современном этапе развития мирового хозяйства и постепенной интеграции Украины в него технологии становятся важным фактором социально-экономического развития экономики страны. Ведь технологии

способствуют сокращению этапов переработки сельскохозяйственного сырья, создание безотходных технологий, биотехнологий, новых высокопродуктивных сортов и гибридов сельскохозяйственных растений и пород животных, применение биодобавок и ветеринарных препаратов и др.

Ключевые слова: трансфер, технология, институциональные основы, аграрные предприятия, мировой рынок.

Levkina R.V., Levkin A.V. The international transfer of technologies as factor by development of agroindustrial production

On the basis analysis of institute bases of international transfer technologies authors are develop a conclusion that the last are the system of methodological, theoretical and methodical positions on forming of terms active voice enterprises of Ukraine in innovative activity and world market of technologies. On the modern stage development of world economy and gradual integration of Ukraine to him technologies become the important factor of socio-economic development of economic country. In fact technologies are instrumental in reduction of the stages by processing of agricultural raw material, creation of nonwaste technologies, biotechnologies, new highly productive varieties and hybrids of agricultural plants and breeds of zoons, application of bioadditions and veterinary preparations, but other.

Keywords: transfer, technology, institutional framework, farms, the world market.

УДК 631.115.1

**ФЕРМЕРСТВО В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ**

**МАРЕНИЧ Т.Г., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР, БОРИСОВСЬКИЙ Д.В., ЗДОБУВАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. В утвердженні приватної власності в аграрній сфері велика роль відводиться фермерським господарствам як одній з рівноправних організаційно-правових форм підприємницької діяльності на селі. Проте в нашій країні фермерство, незважаючи на чинник високої мотивації до праці, не стало ефективнішою формою господарювання порівняно з іншими. Приватна власність на засоби виробництва і результати праці не забезпечила цим суб'єктам підприємництва гарантію високої продуктивності й ефективності. Для цього не були створені сприятливі правові, соціально-економічні та політичні умови, які забезпечують конкурентоспроможність фермерських господарств.